

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över EU-kommissionens förslag till direktiv om ändring av brottsofferdirektivet

Ert ärende dnr Ju2023/01957

Brottsoffermyndigheten välkomnar att kommissionen föreslår ändringar i brottsofferdirektivet som kan förbättra brottsoffers möjligheter att få tillgång till sina rättigheter. Förslagen innebär en utveckling av det rättighetsbaserade arbetet för brottsoffer och innehåller flera principiellt viktiga reformer.

Att brottsoffer får det stöd och skydd som motsvarar deras individuella behov är ett sätt att stärka deras ställning och deras förtroende för rättsväsendet. Det är också ett framsteg om brottsoffer kan få tillgång till ett effektivt rättsmedel enligt nationell rätt om deras rättigheter enligt direktivet kränks.

Flera grupper av brottsutsatta har särskilda svårigheter att använda sig av sina rättigheter. Därför är det positivt att det föreslås särskilda bestämmelser som gör det lättare för irreguljära migranter att anmäla brott, och som gör att brottsoffer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra kan få tillgång till förfaranden och stödverksamheter.

Detsamma gäller förslaget om att de som utsatts för brott i försvarsanläggningar får information om sina rättigheter, kan förlita sig på förenklad anmälan av brott, och har tillgång till stöd och skydd i enlighet med sina individuella behov.

Det är också positivt att kostnadsfritt psykologiskt stöd för sårbara brottsoffer ska finnas tillgängligt så länge det är nödvändigt.

Brister i den praktiska tillämpningen av direktivet som har konstaterats i alla medlemsländer motiverar flera av de förslag som har lämnats. Kommissionen tar upp fem huvudsakliga problem som gör det svårt för brottsoffer att hävda sina rättigheter. Dessa handlar bland annat om att brottsoffer får otillräcklig information om sina rättigheter, att sårbara brottsoffer inte alltid får sina behov av skydd bedömda i tid och berövas effektiva skyddsåtgärder, och att det är svårt för brottsoffer att delta i straffrättsliga förfaranden på grund av brist på juridisk rådgivning och vägledning. Det kan konstateras att flera av dessa problem finns även i Sverige.

Enligt kommissionen hör begränsningar i den praktiska tillämpningen av direktivet ihop med att vissa rättigheter i direktivet inte formulerats tillräckligt tydligt och precist, och med att medlemsstaterna har ett stort handlingsutrymme när det gäller att införliva rättigheterna.

Även om flera bestämmelser nu preciseras och ersätts med mer specifika skyldigheter vill Brottsoffermyndigheten peka på att det alltid är upp till nationella myndigheter att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet av den här typen av direktiv. Det är också i linje med det rättighetsperspektiv som präglar direktivet att medlemsstaterna måste sätta upp nationella mål som är anpassade till nationella förhållanden för att uppnå direktivets syften. Den flexibilitet i bestämmelsernas utformning som ibland är önskvärd ökar behovet av att förtydliga hur syftet med bestämmelserna ska uppnås på nationell nivå.

Brottsoffermyndigheten är positiv till förslaget i dess helhet även om det finns behov av justeringar och preciseringar i vissa delar. Myndigheten vill dock särskilt peka på några förslag som har bäring på myndighetens verksamhet.

Rätt till beslut om ersättning från förövaren i samband med straffrättsliga förfarande

Ersättning från staten är en betydande del av den upprättelse ett brottsoffer kan få. Utgångspunkten bör vara att de nationella systemen för ersättning till brottsoffer underlättar för brottsoffer så långt som möjligt. Det är därför ett angeläget förslag som lämnas i artikel 16 punkt 2 och som innebär att medlemsstaterna ska säkerställa att deras behöriga myndigheter utan onödigt dröjsmål betalar ut utdömd ersättning direkt till brottsoffret.

Brottsoffermyndigheten menar dock att medlemsstaterna bör ges ett visst utrymme att utforma sina system på ett ändamålsenligt sätt, i enlighet med nationella särdrag och samverkan som vuxit fram mellan olika aktörer. Det är också väsentligt att det klargörs vad som avses med ”den utdömda ersättningen” i förslaget.

Individuell bedömning av brottsoffer för att fastställa specifika stöd- och skyddsbehov

Brottsoffermyndigheten välkomnar att det individinriktade förhållningssättet i direktivet förstärks och utvidgas till att omfatta bedömningar av såväl skydds- som stödbehov. Att en individuell bedömning ska inledas vid brottsoffrets första kontakt med de behöriga myndigheterna och pågå så länge det är nödvändigt beroende på varje brottsoffers specifika behov ger förutsättningar för ett mer effektivt skydd för de mest utsatta brottsoffren, och är en reform som kan leda till att fler brottsutsatta får möjligheter att få det stöd de har rätt till.

Protokoll för nationell samordning och samarbete samt tillhandahållande av information och statistik

I artikel 26a föreslås det att medlemsstaterna ska upprätta och genomföra särskilda protokoll för nationell samordning och samarbete.

En sådan bestämmelse kan skapa förutsättningar för ett mer strategiskt och metodiskt brottsofferarbete, och är också i linje med det uppdrag som Brottsoffermyndigheten har att överväga och föreslå olika aktörer som kan ha en samordnande roll när det gäller stöd och insatser gentemot brottsoffer. Det är positivt att det i protokollet ska anges hur medlemsstaterna ska tillhandahålla de stödverksamheter och specialiserade stödverksamheter som krävs för att på ett heltäckande sätt tillgodose de många behoven som brottsoffer med särskilda behov har.

Tillhandahållande av information och statistik

I kapitel 6 föreslås ändringar i artikel 28 om tillhandahållande av information och statistik. Enligt förslaget ska medlemsstaterna samla in de statistiska uppgifter som listas i artikeln och lämna in till kommissionen samt göra statistiken tillgänglig för allmänheten.

I Sverige är Brottsoffermyndigheten genom sin omvärldsbevakning och samverkan med aktörer medveten om ett antal brister i stöd och skydd av brottsoffer. Myndigheten har tidigare pekat på att det är nödvändigt att se över den praktiska tillämpningen av brottsofferdirektivet i Sverige för att säkerställa ett korrekt genomförande. Förslaget om insamling av och offentliggörande av insamlade uppgifter kan möjliggöra en bättre uppföljning av brottsofferstödet. Att det finns uppgifter om brottsoffer som är relevanta för tillämpningen av nationella förfaranden för brottsoffer, och hur brottsoffer får tillgång till sina rättigheter är av grundläggande betydelse för att kunna utveckla det skydd och stöd som brottsoffer har rätt till. Att ta fram sådan information och statistik är en uppgift för flera myndigheter men informationen kommer ha betydelse för Brottsoffermyndigheten i dess framtida och mer utvecklade roll som informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor.

Rätten till skydd för brottsoffer med specifika skyddsbehov under straffrättsliga förfaranden

I artikel 23 föreskrivs åtgärder för att säkerställa fysiskt skydd av brottsoffer som ska finnas tillgängliga under straffrättsliga förfaranden för brottsoffer med specifika skyddsbehov som fastställts i enlighet med artikel 22.1.

Det föreslås att en punkt läggs till om kontinuerlig eller tillfällig närvaro av brottsbekämpande myndigheter under straffrättsliga förfaranden.

Brottsoffermyndigheten ställer sig positiv till utökat fysiskt skydd för brottsoffer under straffrättsliga förfaranden men vad som är bestämmelsens innebörd måste tydliggöras.

Kostnader

Om det som avses med de föreslagna ändringarna ska uppnås kommer det att medföra betydande kostnader. Brottssoffermyndigheten menar att en förstärkning av brottsoffers rättigheter måste vara en del av det fokus på brottsoffer som har aviserats av regeringen, och med nödvändighet innebär kostnader. Redan i dag behövs det insatser för att brottsoffer ska känna till och kunna använda sig av sina rättigheter, men därutöver kommer förändringar i direktivet att kräva både informations- och utbildningssatsningar liksom ökade personella resurser.

I behandlingen av denna remiss har deltagit som beslutande generaldirektören Anders Alenskär och som föredragande juristen Anna Wergens.

Anders Alenskär

Anna Wergens